

МОВНИЙ АСПЕКТ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ: ПИТАННЯ ЗАКОННОСТІ

Борбунюк Олексій Олександрович
аспірант кафедри адміністративного права
НУ: “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”

Додержання державними органами вимог, що ставляться до прийняття нормативно-правових актів, є невід’ємною умовою забезпечення законності в державному управлінні.

Нормативно-правовий акт(далі за текстом – НПА), в науці адміністративного права, вживається як офіційний письмовий документ, який породжує певні правові наслідки, спрямований на регулювання відповідних суспільних відносин і має обов’язковий характер для суб’єктів. Ст. 1 законопроекту «Про нормативно-правові акти» №7409 конкретизує поняття нормативно-правового акту як офіційного документу, прийнятого (виданого) уповноваженим на це суб’єктом у визначених законом формі та порядку, який встановлює норми права для неозначеного кола осіб і розрахований на неодноразове застосування. В розвиток цих положень ст. 23 встановлює такі вимоги до тексту нормативно-правового акта: 1. він повинен відповідати нормам державної мови; 2. аналізована його частина викладається, як правило, одним реченням, а пункт та підпункт викладаються одним реченням або частиною речення; 3. його положення повинні бути викладені так, щоб не виникало різного тлумачення; 4. у тексті нормативно-правового акта не допускається: а) позначення одними і тими самими словами (словосполученнями) різних понять та різними словами (словосполученнями) одних і тих самих понять; б) вживання слів (термінів) іншомовного походження за наявності українських аналогів; в) вживання зворотів розмовної мови та її експресивних форм, загальних міркувань, гасел, закликів, скорочення слів.

Текст нормативно-правового акта викладається офіційно-діловим стилем (ст. 24 законопроекту).

Однак у наш час дані вимоги, а також інші, що ставляться до прийняття нормативно-правових актів органами державної влади, зокрема, мовні, не отримали закріплення на законодавчому рівні.

Єдиним актом, що містить певні мовні вимоги до НПА є Закон України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012, який отримав широке обговорення з боку ЗМІ та громадськості. Відповідно до ст. 10 даного закону, акти вищих органів державної влади мають прийматися державною мовою і офіційно публікуватися державною, російською та іншими регіональними мовами або мовами меншин. Акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування приймаються і публікуються державною мовою. У межах території, на якій поширена регіональна мова або мова меншини (мови), акти місцевих органів державної влади і органів місцевого самоврядування приймаються державною або регіональною мовою, або мовою меншини (мовами) та офіційно публікуються цими мовами.

Постанова КМУ від 06.09.2005 року №870 «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» встановлює вимоги щодо змісту проекту положення або іншого нормативно-правового акта, який передбачається затвердити постановою КМУ, а п. 3 вищезазначеної постанови - вимоги щодо стилю і змісту НПА. Зокрема, текст проекту документа викладається з дотриманням норм сучасної української мови, з використанням дієслів у теперішньому часі. Майбутній та минулий час застосовується лише тоді, коли необхідно наголосити на часовому співвідношенні двох подій. Складність предмета правового регулювання не може бути виправданням ускладнення викладу проекту документа. Також зазначається, що різні слова не можуть вживатися для визначення одного поняття. Одне і те ж слово не може вживатися для визначення різних понять. Вживання синонімів не допускається. Зазначена постанова встановлює, що слова, що вживаються в однині, стосуються множини, і слова, вжиті в множині,

стосуються однини. Встановлюються вимоги щодо оформлення посилань на статті, підпункти, пункти, абзаци інших НПА, вживання повних офіційних назв, застосування лише широковживаних слів іноземного походження, умовних скорочень та вживання недоречних словосполучень.

Мовні вимоги щодо актів КМУ визначені у постанові КМУ «Про затвердження Правил підготовки проектів технічних регламентів, розроблених на основі актів законодавства Європейського Союзу, які затверджуються Кабінетом Міністрів України» від 18 червня 2012 р. № 708, де зазначені вимоги стосовно термінології, стилю і викладу. У постанові КМУ «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» від 6 вересня 2005 р. № 870 визначаються вимоги щодо оптимального викладу нормативних положень, точності та уніфікованості термінології, дотримання мовних норм.

Пункт 2.1. наказу Міністерства Юстиції України № 34/5 від 12.04.2005 «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів» містить положення, що відповідно до вимог нормо проектувальної техніки нормативно-правовий акт повинен бути чітким, конкретним і зрозумілим.

Зокрема текст нормативно-правового акта повинен відповідати нормативам державної мови, не повинні вживатися звороти розмовної мови та її експресивних форм, нечіткі словосполучення, загальні міркування, гасла, заклики(п. 2.12 даного наказу). При цьому не конкретизується, яким саме нормативам державної мови повинен відповідати НПА, не вказується на обов'язкове законодавче закріплення даних нормативів. Відсутність таких положень не створює чітких «правил гри», а навпаки сприяє подальшій нерозбірливості і можливостям маніпулювання і нехтування законодавчими вимогами з боку органів державної влади.

Також існують стандарти ДСТУ 3966:2009 «Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять», , ДСТУ 1.5:2003 «Правила побудови, викладення, оформлення та вимоги до змісту

нормативних документів»(затверджені наказами Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 30 жовтня 2009 року № 398 та від 26.02.2009 № 87), які визначають деякі стандарти національної мови. Необхідно зазначити, що відповідно до ст. 11 ЗУ «Про державну стандартизацію»: «Стандарти застосовуються на добровільній основі, за винятком випадків, коли застосування цих стандартів вимагають технічні регламенти». Тобто дані стандарти не є обов'язковими до застосування, так як НПА не містять вимог щодо їх обов'язкового застосування. Однак ці вимоги не тільки не повною мірою регулюють питання мовних вимог до НПА, та не дають вичерпного переліку вимог до НПА, що стосуються мови його викладення.

З огляду на наведене, зазначимо, що в Україні існує гостра проблема неврегульованості мовних вимог на законодавчому рівні, а також необхідність прийняття закону, який би чітко встановив мовні критерії та вимоги до НПА. Виходячи з даних обставин вважаємо за важливе подальше наукове розроблення даної проблеми та широку дискусію в наукових колах з приводу цієї проблематики.